

Delko musu katalikiškoji spauda silpnutė?

KUN. A. MILUKO REFERATAS, SKAITYTAS LIETUVIŲ KATALIKŲ FEDERACIJOS KONGRESE, BROOKLYN, N. Y.

Ieškodami lietuvių katalikų spaudos silpnumo priežasčių, pirmiausiai rasi pakaltysime Rusijos valdžią, kuri netik draudė mūsų žmonių mokytis lietuviškai skaityti ir rašyti, savo pradinės valdiškas mokyklas panaudodama vien aprusinimui, bet ir iki paskutinei 11 metų kuosmarkiausiai persekiojo lietuvišką spaudą.

Šimtai tūkstančių mūsų brolių, čia Amerikoje nuo 40 metų skaitlingai apsigyvenusių, iš mažens buvo netik nepirpatę prie gerų skaitymų, bet, reikia prisipažinti, visai nemokėjo nei skaityti, nei rašyti. Kiti jų, rusų karmenėje pramokę rusiškai, rusiškoms raidėms pasinaudodavo, bet su savo gimineis ir prieteliais susirašinėdami. Daugelis vien čia, Amerikoje išmoko lietuviškai skaityti ir rašyti.

Pirm 10-ties metų šitą priežastį galima, rasi, buvo pavadinti svarbiausia, dėl kurios lietuvių katalikų knygų ir laikraščių išleidimai nesiekė 300 egzempliorių. Taip buvo su pirmuoju apoliogetišku kun. Al. Burbos savaitraščiu, — "Valtis", kuris neturėjo nei pusės šimto prenumeratorių. "Garsas Amerikos Lietuvių", kunigų suvienytomis jėgomis leidžiamas laikraštis ėjo pradžioje vos 150 egzempliorių. Šimtą svarų literū ir nedidele mašina — army press — nupirkau vardan a.a. kun. P. Abromaičio ant licitacijos už 40 ar 35 dol., kada Shenadoryje taip vadinamos šliupiškos dviosios "Garsas" negalėjo apsimokėti algą savo zezeriui už pusantro ar du mėnesius. Tą pręsa ranka sukan ir po kožnam atspaudimui atidarant ir įdedant kitą lapą, užtepant atramentu literas, reikėdavo ilgas valandas kankintis, kol atspaudždavai 300, "Garsas Amerikos Lietuvių". Tą darbą kaip ir kitus zezeriškų darbų turėdavo atlikti patys redaktoriai (tarp jų ir aš). Apie antrus gaidžiū būdavo užbaigus darbą eidavau ant pasilsio.

Po kun. Matulaičio redaktoriyste, kada prie "Garso A. L." prisidėjo ir kun. J. Žilinskas ir jis pats, tas laikraštis, ne kiek daugiau prasiplėtė. Tikslai 1897 m., kada "Garso A. L." bendrovė ėjo 10 kunigų antras") Am. Liet. Katalikų laikraštis ėmė artintis prie 1000 skaitytojų skaitliaus, jo spaustuvė kaštavo per 1.000 dol., ir laikraštis buvo spaudinamas ant reguliariškos preso pas anglus. Mano leidžiama "Dirva" kelis metus ėjo vien 100 egz., man būnant Šveicarijoje, paėmė ir savo rankas ją kunigai (M. Sedvydis, A. Kaupas ir J. Kuras) turėjo tik apie 20 prenumeratorių. Kun. J. Zebrio "Rytas" ir-gi tik po kelis šimtus egz. ėjo. Šių knygų išleidimas nesiekė per 500 egz.: Gr. Lelivos "Padėjimas Lietuvių Tautos Rusų viešpatijoje", kun. A. Kaupo "Socializmo silpnos pusės", Dr. Basanavičiaus "Lietuviškos Pasakos" ir "Medžiaga mūsų tautiškai vaistinkystei", "Lietuviškos Albumas" I leidimas, "Tvanas" t. I ir II, "Pajauta" t. I, "Anima Viltis" I leidimas, "Jonukas Karklynas eina Lietuvos pažintui", "Du broliu", "Devoniškių kryžius" ir tt. Per 500 iki 1000 egz. išleista šias knygas: Pabrėžos "Botanika", "Katekizmas apie alkoli" (J. Pranaiciūtės), "Mūs Jaunuomenė ir Netikėjimas", "Moterystė ir šeimyna", "Pikta Dvasia", "Uosio" "Sociališkas klausimas XIX šimt-metyje", "Šventosios Rusijos misijonieriai", "Tėvynmeilio mintys", "Zentas dėl parodos", "Lietuviški Dainiai XIX amžiuje", "Senoviška Istorija" kun. A. Miluko, t. I ir II, "Tėvyninams Burkuojant", "Nesipriešink", Lau-ryno Ivinskio poezijos, "Populiariškas Fizi-kos Rankvedis" ir kitos.

Taip! su balana anuomet reikėjo ieškoti lietuviškų raštų, skaitytojų ir, leidžiant tuos raštus keliuose šimtuose egzempliorių, paisyta ne apie sugrįžimą išleidimo lėšų, bet apie pakėlimą slavų paniekintos (lenkų dergiamos, rusų persekiojamos) lietuvių literatūros.

Dabartiniame gi laike rusų valdžią kaltinti už nebujojamą katalikų spaudos būtų išda-lies teisinga vien tame, kad per kelias dešim-tis metų lietuviai katalikai būdami priversti skaityti be savo vyskupų dvasinės cenzūros raštus, iš Prūsų gabenamus, priprato nepaisyti tos cenzūros ir neįsisiomis prijunko prie visai negėrų raštų. Šiandien už lietuvių katalikų spaudinto žodžio silpnumą reikia, manding, pirmiausiai kaltinti mūsų pačių visuomenę, jos nesusipratimą, abejingumą, neprielankumą, net atkaklumą. Atsiras ir kitos priežastys, bet šitos svarbiausios.

Amerikos lietuvių katalikiškoji visuomenė gali skaityti ir užsimokėti už savo skaitomus raštus ir aktualiai yra išleidusi aniems įgyti dešimtis tūkstančių dolerių. Tik kokius raštus ji palaikė ir palaiko? Dar nelabai senai, gerai tai atsimename, nesigailėdavo mūsų lietuvių katalikai penkinių ir dešimtinųjų už viso-kias "černa-knyges", "orakulus" ir "monų knygas", "Michaldos pranašystės arba prarac-tvos" ir tt. Pats savo rankose turėjau kelių lapelių tokią neva stebuklingą knygą su viso-kiomis kvailybėmis, nesuprantamais sakiniiais,

už kurią žmogelis prisipažino užmokėjęs 10 do-lerių...

Kas nežino, jog kiekviena mūsų spaustuvų ir laikraščių redakcijų, išskyrus kunigų glo-boje esančias, išleido ir gerai pardavė visokių sapnininkų tūkstančius? Buvo juk net tokie sapnininkai pažangųjų mūsų redakcijų išleis-ti, ką kainavo daugiau net po dolerį: Gi "Saulės", "Laisvės", "Keleivio", "Kovos" ir panašių laikraščių ir anų išleidimų pasiseki-mas ar neyra gyvu liudijimu, jog mūsų žmo-nės, gerų katalikų lietuvių ir žemaičių vaikai, išpiko ir išperka kasmet po kelias dešimtis tūkstančių egzempliorių visokių raštų, apie kurių skaitymą ar neskaitymą turėtų pasi-klausti savo dvasiškų vadovų. Ar tai visuo-menės susipratimas? Visi tokie raštalaikiai yra slepiami ypatingai mūsų parapijiečių na-muose, kad klebonas "kalėdodamas", jų ne-pastebėtų. Tos dešimties tūkstančių dolerių, išmokamos už tokius raštus, išmintingiaus su-naudotos ar negalėtų žymiai ant kojų pastaty-ti mūsų katalikiškos spaudos ir ar nepakeltų mūsų pačių vardo?

Turime Amerikoje netoli 100 savo parapijų. Didėsės skaito po 1500 šeimynų, mažiausios po 200. Pasakius, kad 40.000—50.000 lietu-vių katalikų šeimynų susirase į parapijas, ne-bus perdėjimas. Nekuriose Amerikos kata-likų vyskupijose dvasiška vyresnybė isako sa-vo kunigams padaryti po du syk į metus ko-lektą ant vyskupijos laikraščio, kurį siuntinė-jama kiekvienos katalikiškos šeimynos adresu. Taip daroma su laikraščiais anglų kalboje, ku-riose išeina šimtais tūkstančių egzempliorių vi-sokie katalikų žurnalai, gabiausiai redaguoja-mi savaitraščiai. Ar lietuviams nėra šimta kartų reikalingesnė panaši tvarka? Žinau po-rą mūsų parapijų, kur kiekviena šeimyna gau-na laikraštį pasidėkojant klebonų rūpesčiui. Dieve, duok daugiau tokios tvarkos pavyz-džių.

"Jei iš 500.000 Amerikos lietuvių 50.000 (10 proc.) nors po du doleriu kas metai at-dėtų palaikymui savo kalboje katalikiškos laik-raštijos, tai turėtumėme 100.000 dol. Iš 2000 mūsų biznierių mažiausiai 1000 yra katalikai. Jei jie savo biznius garsintų savo laikraščiuo-se, susidėtų ar 10.000 dol. Mūsų parapijos ir draugijos, kurių yra į 1000, duoda po kelis ir keliolika dolerių uždarbio visokioms spaus-tuvėms. Kad tas uždarbis liktų lietuvių katali-kų spaustuvėms, ir-gi pasidarytų į 15.000 dol. Už 125.000 dol. labai lengvai galima būtų iš-leisti porą didelių dienraščių (Chicagoje ir Bos-tone) ir kokius 6 savaitraščius (Chicagoje, Phi-ladelphijoje, Wilkes-Barre, Pittsburghe, New Yorke) su cirkuliacija nemažiau kaip 10.000 egz. kiekvienas.

Prie to dar galima būtų įkurti lietuvių kata-likiškos presos bendrovę su keliais redaktoriais ir korespondentais, kuri už numazintą kainą ant pavyzdžio American Press Association šel-ptų raštais ir iliustracijomis mūsų katalikiškus laikraščius ir neapsakytai papigintų anų išlei-dimą.

Panašiose sąlygose išleidimas lietuviško sa-aitraščio nelėsuotų daug daugiau už užlai-ymą lietuviškos parapijos (\$4.000—\$5.000). Ji nauda kokia būtų!

Čia atsimenu, kaip pasisekė man suorgani-zuoti Gilbertone parapiją: Jo M. a.a. Arcvys-upas Ryan įsakė suorganizuoti parapijas Gil-bertone ir Girardville, atskirdamas anas nuo Shenandoah'io. Į Gilbertoną į Shenandoah'io per kalną reik eiti tik pusvalandis. Tos ietos didžiūma žmonių nei nemanė atsisirti-ti Sv. Jurgio parapijos Shenandoah'ryje, kur sėkėdave "mokėti į metus vien 2 dol. už kvi-

tele." Sušaukti susirinkimą negalima buvo: būtų nubalsavę, kad nereikia parapijos, ir dar sunkiaus organizuoti. Reikėjo eiti per na-mus ir kiekvienoje beveik grinėjoje ginčytis, kad Gilbertone bažnyčia būtų labai geras daik-tas, žmonės neapleistų šv. mišių, kaip iki tol ir tt. Didžiausias užmetimas visur buvo, kad perdaug bereikalingų kaštų pasidarys, būsią brangiaus nei prie Shenandoah'io prigulint ir tt.

Gilbertone buvo anuomet apie dešimtis lie-tuviškų salinų. Apskaitęs, jog užlaikymas vieno salinū atsieina tiek, kiek parapijos pradėjau ant užmetinėjimų atsakyti, kad jeigu gilbertoniečiai gali užlaikyti 10 karčėmų, tai 11-toji įstaiga-bažnyčia — nedaugiau lėšuojan-ti, kaip vienas salinūas jų nenuvargys: Žmo-nes užintrigavo argumentas, pradėjo apie nau-ją parapiją ginčytis, šnekėti, apskaitydami jos iškaščius ir jos šimteriopai didesnį už iška-ščius naudą.

Sv. Liudviko parapija išdygo, ėmė tvirtėti, nors nekurie "žinovai" buvo pranašavę, jog pirmiaus ant delno jiems plaukai užaugsią, nei Gilbertone susidarysianti parapija. Šiandien gilbertoniečiai, pasidėkojant bažnyčiai jų kai-melyje, skaitosi geresniųjų lietuvių katalikų eilėse. Anaipol nesigaili savo lėšų.

Panašiai galima pasakyti ir apie katalikišką spaudą. Vieno gerai suorganizuoto savait-raščio su 5000 egz. cirkuliacija užlaikymas at-sieitų nedaugiau, kaip vienos vidutinės mūsų parapijos užlaikymas, nedaug daugiau, o gal dar ir mažiau atsieitų, nei užlaikymas vieno gerai įtaisyto lietuviško salinūo... Jei prie dešimties salinūų galima mūsų visuomenei užlai-kyti vienuoliktą parapiją, tad prie 10-ties di-desnių parapijų nėra negalimu daiktu užlaiky-ti vienuoliktą katalikišką laikraštį. Reikia tik susipratimo.

Privalo visuomenė susiprasti, kad jos pa-reiga yra šelpti, tobulinti savo katalikišką spaudą visomis jėgomis, be žemo šykštumo. Jei norim, kod mūsų katalikiškoji rašliava įstengtų lietuvių dvasinius reikalus užganėdin-ti, tad pirmiausiai rūpinkimės, kad tie, ką dirba jos dirvoje, galėtų dirbti išmintingai, neiekvodami savo jėgų kitų užsiėmimų sferose. Susipraskime, kad visuomenės pareiga netik užtikrinti savo tųjų darbininkų medžiagišką padėjimą, bet ir parūpinti jiems jų darbo kuo-geriausius įrankius. Mūsų leidėjų, redaktorių, rašytojų, spaustuvų darbininkų darbas turi būti gerai apmokamas, idant anie visą sa-vo laiką pašvęstų vien savo specijalybei. Iki šiol visai priešingai buvo ir yra.

Pirkdami kokį reikalingą sau dalyką nerū-gojame, jei už ano įgijimą reik mums užmo-kėti racionalią kainą, kuri to daikto ar pa-tarnavimo suteiktajui užtikrintų pargyvenimą. Nei vienas mūsų nenori, kad sakykime, mūsų krautviniškai, salinūninkai, kunigai, mo-kytojai, vargonininkai ar zakristijonai eitų ubagauti sau pragyvenimą iš kitų žmonių. Ko-del-gi mūsų spaudos darbininkai, redaktoriai, leidėjai ir visokie anų pagalbininkai turi būti aršiausiais parijais? Pasakyt man, kurį lie-tuvių redakcija ar išleistuvė gali užsilaikyti iš savo darbo? Ar neturi ieškoti kitokių užsi-ėmimų kitose darbo sferose? Uždarbiauja:

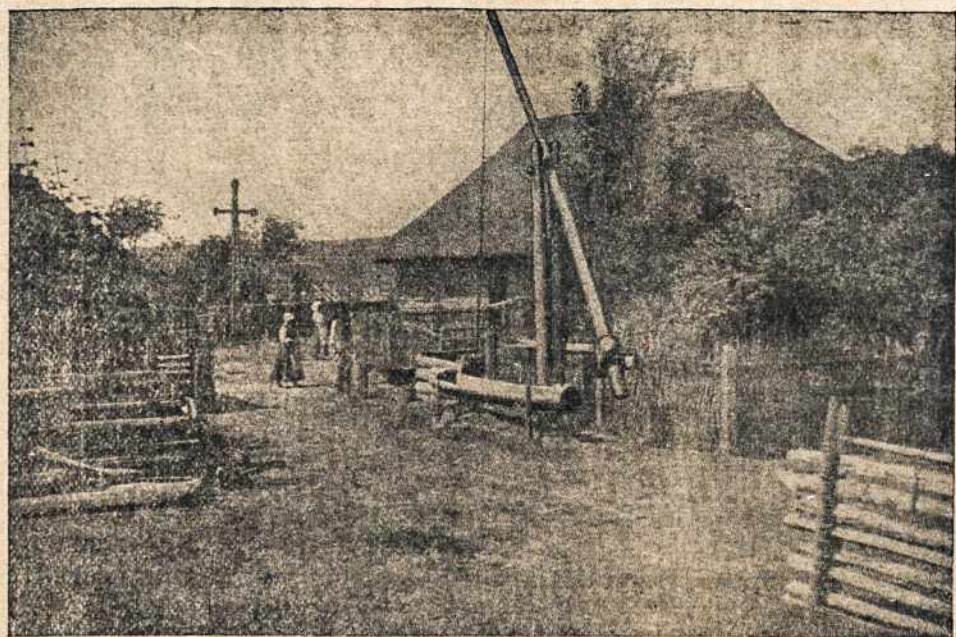
1) Steigimu taip vadinamų bankų, per ką nepatyrę žmonės lengvai sau ir kitiems kokia-me atsitikime gali didelę skriaudą padaryti, pav: slavokų Rovnianek bankrutijės ant mili-jonų ir tūkstančių žmonių triušą prapuldes;

2) laivakorėjų pardavinėjimu, taip vadi-namame Real Estate biznyje, t. y. lotų ir na-mų pardavinėjimu; arba

3) kaip daro nekurių mūsų išleistuvių savi-ninkai-kunigai, uždirbimu grašio, parapijas valdant ir paskui aną grašį aukojant dešimti-mis tūkstančių palaikymui katalikiško laikra-ščio ar išleistuvės; arba

4) ieškojime apgarsinimų pas svetimtau-čius.

Klausiu sveikų, kuris mūsų laikraštis apsi-eina be svetimtaučių apgarsinimų? (Dar ne galas)

Ukininko kiemas, Kauno gub.

Nameliai mano
Su šiaudiniu stogu,
Jumyse buvo ramu ir pato-
gu,
Linksma, kaip rojų,
Kaip paukšteliai gojų.
Kaip-gi puikus lietuviu

visur po šapelį, kad padaryt tuos namelius viso pilnais, kad padaryt juos gražiais, maloni-ais, ramiais. Ir garbino Viešpatį Dievą už jo malones jiems suteikiamas gausybėje.

Bet karės viesula sunaiki-no viską; išdegino, išgriovė su žemele sulgino ir pamatus išardė. Ir vaitoja ir dusauja lietuviai ir kada sugrįž tie laimingieji laikai, kada lietu-viai atsibudavos iš naujo sa-vo triobesės, kada užsiaugys sodų, įsiveis bitelių, prisi-augys gyvulių ir apsigyvens taip, kaip prieš karę kad gyveno. Oi daug, dar labai daug laiko prabėgs ir ašarė-lių nuriedės ir prakaito lašų išvarvės.

Vienok, vilties nenustokime. Lietuva nežus, Dievas su-teiks lietuviams jėgų ir stip-rybės ir jei dar pagyvensime kelis metus, tai ir vėl pama-tysime Lietuvą žydinčią ir atgyjančią ir triobesės išsta-lytas dar dailesnes, negu pir-ma kad buvo.

Tiktai dabar broleliai ir sesutės taupykime kiek galė-dami pinigų, kad reikalui atėjus galėtumėme prisidėt prie atbudavimo išnauro mū-sų tėvynės. Ir būkime blai-viais, kad mūsų dvasia ir kūnas neprarastų spėkų ir e-nergijos, kuri mums bus labai reikalinga po šios baisiosios karės. Prie pakėlimo iš griu-velių ir atnaujinimo mūsų mieliausios tėvynės Lietuvos. Mūsų namelių.

F. V.

JEI MOKI...

Jei ant knygos moki
Kiek jau paskaityti,
Imk tat rankon plunksną —
Mokykis rašyti.

Ar pabaigęs darbą,
Ar liuosam jau laike
Griebkis už knygelės
Ir skaityki, vaike.

Jei mokėsi rašto,
Tai ir daug žinosi,
Ir kitiems naujienų
Daug papasakosi.

Dievo Muzikantas.

Jus nori atlankyti Jusų prietelius

"DARBININKAS"

Lietuvių Darbininkų Sąjungos Organas, pačių darbininkų leidžiamas.

EINA KAS ANTRA DIENA

"DARBININKAS"

242 W. Broadway,

SO. BOSTON, MASS.

METAMS
\$3.00 dol.

1 KOPIJA
3 centai.

